

בכורות ג'

אר"ל המוכר בהמה לעכו"ם
קונסים אותו עד י' בדמיה

הגמרא הביאה, שהנותן בהמה בקבלה לעובד
כוכבים, קונסים אותו עד עשרה בדמיו.

ואומרת הגמרא, שיש מזה ראייה לריש לקיש, שאמר המוכר בהמה גסה
לעובד כוכבים קונסים אותו עד עשרה בדמיה. ומסתפקת הגמרא, האם
קונסים אותו דוקא עד עשרה בדמיו או לאו דוקא²⁰? ומביאה הגמרא
ראייה שהוא דוקא. ממה שאמר רבי יהושע בן לוי, המוכר עבדו לעובד
כוכבים, קונסים אותו עד מאה בדמיו. דוחה הגמרא, אפשר לומר
שבבהמה הוא לאו דוקא, ובעבד קונסים עד מאה בדמיו דוקא מפני
שהמוכר עבדו לעובד כוכבים מפקיע אותו כל יום ויום ממצות.

המוכר בה' לעכו"ם קוני
אותו עד מאה בדמיה

ויש אומרים, שריש לקיש אמר שהמוכר בהמה גסה
לעובד כוכבים קונסים אותו עד מאה בדמיה. ושואלת

הגמרא ממה ששנינו והנותן לו בקבלה, אף על פי שאינו רשאי קונסין
אותו עד עשרה בדמיה? עונה הגמרא, יש הבדל בין מכירה לקבלנות.
ומסתפקת הגמרא, האם קונסים אותו דוקא עד מאה בדמיה, או לאו
דוקא. ומביאה הגמרא ראייה ממה שאמר רבי יהושע בן לוי המוכר עבדו
לעובד כוכבים קונסים אותו עד עשרה בדמיו. אם בעבד שמפקיע אותו
ממצות קונסים עד עשרה, מה שאמרו בבהמה מאה הוא לאו דוקא! ואין
לומר שבעבד לא קונסים יותר מעד עשרה מפני שהעבד לאחר שנפדה
אינו חוזר למוכר, אבל הבהמה חוזרת למוכר. שאם כן היה די לקנוס את
המוכר בהמה לעובד כוכבים באחד יותר, עד אחד עשר בדמיו. שהרי
אינו נשכר במה שהבהמה חוזרת אליו יותר מכך. אלא עבד הוא דבר
שאינו מצוי וחכמים לא גזרו בו.

הלחי' בכור משמע מקצת לר"י בכור
משמע כל ואיבעי"א בכור משמע רוב

הגמרא הביאה שנתלקו בברייתא, בישראל
שקיבל בהמה מגוי וילדה את הבכור אצל
ישראל, לרבי יהודה שם דמי הולד ונותן מתצית לכהן. וחכמים פוטרין
בכל אופן שיד העובד כוכבים באמצע. אמר רבי יוחנן, רבי יהודה
וחכמים דרשו מקרא אחד "קִדַּשׁ לִי כָל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

20 או לאו דוקא שלא קונסים כ"כ. או שקונסים אותו יותר מכך אם העובד כוכבים לא מתרצה בכך. רש"י.

בְּאֲדָם וּבִבְהֶמָה". חכמים סוברים שאם היה כתוב בכור בישראל, היה משמע שאפילו אם היה מקצת בכור של ישראל חייב בבכורה. והתורה כתבה "כָּל בְּכוֹר" ללמד שאינו חייב עד שכל הבכור יהיה של ישראל. רבי יהודה סובר שבכור משמע כל הבכור²¹, והתורה כתבה "כָּל בְּכוֹר" שחייב אפילו כשמקצת הבכור הוא של ישראל. או שנאמר, שלדברי הכל בכור משמע רוב הבכור. חכמים סוברים שהתורה כתבה "כָּל בְּכוֹר" למלאות, שאינו חייב עד שיהיה כולו של ישראל. ורבי יהודה סבר שהתורה כתבה "כָּל בְּכוֹר" לגרוע, שאפילו כשמקצתו של ישראל חייב בבכורה²².

ר"ה א' א"פ א"ז
וכמה תהא שותפות של עובד כוכבים, ותהא פטורה מן הבכורה? רב הונא אמר, שאם אין לעובד כוכבים שותפות אלא באוון הבכור, אינו קדוש בבכורה. הקשה רב נחמן, הרי הכהן יכול לומר לעובד כוכבים טול אונך ולך, שהרי גם אם הבכור היה בעל מום היה ניתן לכהן! ומביאה הגמרא בזה מחלוקת אמוראים. רב חסדא אמר, שאם יש לעובד כוכבים שותפות בדבר שעושה אותו נבלה, פטור מן הבכורה, מפני שהחיות שלו נמצאת ביד עובד כוכבים כמו שכולו של עובד כוכבים. ורבא אמר, שאם יש לעובד כוכבים שותפות בדבר שעושה אותו טריפה, פטור מן הבכורה. רבא שאמר דבר שעושה אותו טריפה, סבר שטריפה אינה חיה. ורב חסדא שאמר בדבר שעושה אותו נבלה, סבר שטריפה חיה²³.

רפ"א שנה"ב בין בולד בין באמו
וכשהחכמים אמרו את הדברים לפני רב פפא אמרו לו שאין מחלוקת בין רב הונא, לרב חסדא ורבא²⁴. כאן בו כאן באמו. רב הונא אמר שאם יש חלק לעובד

21 תוס' שואלעם שבפ' כסוי הדם (חולין דף פח. ושם) א' ההפך רבי יהודה אומר דמו מקצת דמו וחכ' סברו כל דמו. ופר"ת והיה משום שדם משמע כולו דם והתורה כ' דמו מקצת דמו. וקשה לפי מה שפסק ר"ת כר' יהודה כמו שפ' בפ"ק דגיטין (דף ז: ושם ד"ה אמר) קשה הלכתא אהלכתא שכאן אין הלכה כר' יהודה. כמו שא' בסמוך לית דחש לזה דר' יהודה דאמר שותפות עובד כוכבים חייבת. על כן יתכן לפרש שאין לדמות אלא מה שהש"ס מדמה. עוד י"ל שלא יהיה קשה דר' יהודה אדרבי יהודה משום שסתם חכ' מדבר בסתם בהמה שלהם ואין לעובד כוכבים שותפות בהם. ואם לא היינו מע' את חכ' בכולו בכור. או שכ' (במדבר ג) כל בכור בישראל ובישראל משמע כולו כמו שא' בפרק מצות חליצה (יבמות דף קב.) ולענין חליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל. אבל בעלמא משמע גם מקצת. תוס'.

22 שכל משמע כל דהו כמו "לשפחתך אין כל בבית" (מלכים ב ד.) רש"י.

23 בתמורה (דף יא:) גרסו להיפך וההיא דהתם עיקר. תוס'.

24 אבל רבא ור"ח חולקים. רש"י ותוס'.

כוכבים בבכור עצמו, אפילו אם רק באזנו אינו קדוש. ורב חסדא ורבא אמרו, שאם יש לעובד כוכבים חלק בבהמה בדבר שעושה נבלה או טרפה, ולדה אינו קדוש בבכורה. אמר להם רב פפא, אם הולד אינו קדוש בבכורה כשיש לעובד כוכבים בו מפני שלא מתקיים בו הכתוב "כָּל בְּכוֹר". גם כשיש לעובד כוכבים חלק באמו לא מתקיים הכתוב "וְכָל מִקְנֶה תִּזְכֹּר"? אלא אין הבדל בין כשיש לעובד כוכבים חלק בו לבין כשיש לו חלק באמו. הקשה מר בר רב אשי, במה הדבר שונה מנפלים ששנינו שלומדים מהכתוב "וְכָל פֶּטֶר שָׁגֵר בְּהֶמָּה" כל שָׁגֵר בבהמה²⁵, שהם קדושים בבכורה אף על גב שאינם בני חיות²⁶? אומרת הגמרא, כיון שלא מעורבים בהם חולין קוראים בהם ב"בְּהֶמָּה" "כָּל בְּכוֹר". אבל בשותפות עובד כוכבים כיון שמעורבים בהם חולין, לא קוראים בהם "כָּל בְּכוֹר".

רבי אלעזר לא בא לבית המדרש, וכשמצא את רבי אסי שאל אותו מה החכמים אמרו בבית המדרש. אמר לו, שרבי יוחנן אמר בבית המדרש אפילו מום קל²⁷. והמשיך שמה ששנינו לקמן במשנה, רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל, פטורה מן הבכורה. ואם יש בו מקצת סימנין, חייב. הכוונה שחייב לתת אותו לכהן כדין בכור בעל מום, אבל אינו קרב למזבח. ומבררת הגמרא, מה שאמר רבי יוחנן מום קל, בא לחדש שאומרים כרב הונא שאפילו שותפות עובד כוכבים באזן פוטרת מן הבכורה. אבל מה החידוש במה שאמרו שהוא מום קבוע. ודאי שאם השתנה הוא מום, שכן שנינו במשנה שאם פיו דומה כשל חזיר הרי זה מום?

ואם תאמר להשמיע שגם אם נשתנה בדבר שבמינו ופיו דומה כשל חזיר
קדוש בבכורה גם נחשב למום, הרי שנינו במשנה שאם מום

25 שגר במעי בהמה שעדיין לא הגיע זמנו לצאת. ל"א שגר בהמה מה שבהמה משגרת ומשכלת אע"ג שאינם בני חיות קדושים. וגם אם היה לעובד כוכבים בזה דבר שעושה אותו נבילה חלק הישראל יהיה קדוש אע"ג שאינו בר חיותא. רש"י.

26 והיינו צריכים ללמוד משם. או שנלמד נפלים נילף משותפות ונשוה כל הדרשות בענין אחד. תוס'.

27 אם יש לעובד כוכבים שותפות אפילו באזנה ושם היה נוטל חלקו אינה לא נבלה ולא טרפה אלא הוא מום קל פטורה מן הבכורה. רש"י.

עינינו אחת גדולה ואחת קטנה הוא מום. שנינו בברייתא שעינו האחת גדולה כשל עגל, והאחת קטנה כשל אווז. ושנינו במשנה שאם עינו האחת גדולה כשל עגל הוא מום, אפילו שעגל יש במינו קדוש בבכורה, מפני שהוא השתנה? דוחה הגמרא, שם הסיבה לפסול משום שהוא 'שרוע' האמור בתורה שאבר אחד שלו גדול מחברו. אבל אין ראיה מהמשנה שאם יש בו שינוי²⁸ הוא בעל מום²⁹. וזה מה שהשמיע רבי יוחנן.

יתר עליהן אדם עיניו שתיהן גדולות או קטנות וכן מסתבר לומר, ממה ששנינו במשנה, מומין אלו, בין קבועין בין עוברין פוסלין. יתר עליהן כהן ששתי עיניו גדולות או קטנות משל שאר בני האדם פסול לעבודה מהכתוב: "אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אֶהְרֹן", איש שוה בזרעו של אהרן. אבל בבהמה אם שתיהן גדולות או קטנות אינו מום. מדוע אם עינה האחת של הבהמה היא גדולה ואחת קטנה הוא מום? אם משום שינוי, הרי אפילו אם שתיהן גדולות שתיהן קטנות אינו מום, אלא משום 'שרוע'. דוחה הגמרא, שאפשר לומר שעינו אחת גדולה ואחת קטנה הוא מום משום שינוי, ולא משום 'שרוע'. מפני שאם העין גדולה משום בריאות יתרה, שתי העינים היו צריכות להיות גדולות. ואם העין קטנה משום כחישות שתיהן היו צריכות להיות קטנות. אבל שתי עינים גדולות או שתיים קטנות אינו מום³⁰.

הגמרא מביאה מעשה בגיורת שהאחים שלה, שלא נתגיירו מסרו לה בהמות לפטמן. ובאה לפני רבא לשאול אם היא חייבת בבכורה. ורבא אמר לה שאין מי שחושש לדברי רבי יהודה שאמר ששותפות עובד כוכבים חייבת בבכורה.

רב מרי הקנה אזני בה' לעכו"ם וכלו רב מרי בר רחל היה מקנה את האוזנים של בהמותיו משום שהפקיען מקדושה בהמותיו לעובד כוכבים, ואסר את הולדות שנוולדו בגיזה ועבודה, ונתן אותם לכהנים, ובהמותיו של רב מרי בר רחל מתו. שואלת הגמרא, מאחר שרב מרי אסר אותם בגיזה ועבודה,

28 כגון כבש ודומה בצמרו לעז. ולכן רבי יוחנן צריך לומר שכל דבר שהוא שינוי עושה אותו לבעל מום.

29 וא"ת אם כן קשה לר' יוחנן שאמר לעיל כיון דאישתני הוי מומא. שכאן מדויקים ששתיהן גדולות הוא שינוי ואינו מום. ויש לומר שלעיל הוא שינוי יותר משתיהן גדולות או שתיהן קטנות. תוס'.

30 ואם ק' למה צ' לר' יוחנן לומר הרי א' ששינוי הוא מום. נתרץ כיון שאפשר לומר שאינו משום שינוי אלא משום שרוע. רש"י.

נתן אותם לכהנים, מדוע היה מקנה את האזנים לעובד כוכבים? ואומרת הגמרא, כדי לא לבוא לידי תקלה. שואלת הגמרא, אם כן למה בהמותיו כלו? אומרת הגמרא, משום שהפקיע אותן מקדושתן³¹.

שואלת הגמרא, הרי רב יהודה אמר שמותר להטיל מום במעי אמו אינו מפק' לקד' כהן לאדם להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם. מפני שהבכור אינו מתקדש אלא כשילד, ואינו כמטיל מום בקדשים? עונה הגמרא, שמטיל מום בבכור במעי אמו מפקיע אותו מקדושת מזבח, אבל לא מקדושת כהן. שהוא כבכור בעל מום הניתן לכהן וחייב לנהוג בו קדושה שלא יגזוז ויעבוד בו, וכשהוא שוחטו אינו שוחטו באיטליז ואינו נמכר באיטליז ואינו נשקל בליטרא. אבל מי שמקנה את אזנו של הבכור לעובד כוכבים מפקיע אותו מקדושת כהן, מפני שלא חלה עליו קדושה כלל, והוא חולין גמורים. או שנאמר, שרב מרי בר רחל ידע להקנות לעובד כוכבים בקנין גמור, ליטול ממנו מעות שעובד כוכבים לא קונה אלא בכסף. ואנשים אחרים יחשבו שהוא הקנה בדברים בעלמא, ולא נטל דמיו, ויבואו לידי תקלה.

31 ר"ת מפ' את מה שעכשיו לא נזהרין בכך, אפ' שרב מרי נענש שרב מרי נענש מני שהיה מקנה את אזנו של העובר ויש הפקעה בגוף העוב. אבל הקנאה באם מותרת. או שנא' שבימי רב מרי שהיו בקיאים להטיל מום בבכור קודם שיצא לעולם אסור לעשות ע"י הפקעה. אבל אנו שלא בקיאים בכך מוטב להקנות לעובד כוכבים קודם שיבא לידי תקלה. ולא יביע"א שמפ' שנענש משום שידע לאקנויי וכ"ע לא ידעו וסבר ש רב מרי עשה דברים בעלמא ויבוא לידי תקלה יש לפרש שרב מרי שהיה בקי בדבר יהודה לא יעשה בקנין שיבואו לטעות. אבל לדידן לא אפשר בענין אחר. עוד פר"ת רב מרי לא שהיה מקנה און עובר לעובד כוכבים שהוא דבר שלא בא לעולם. אלא היה מקנה בהמה לאזני עובר כמו דקל לפירותיו ויבואו ויטעו לומר שהיה מקנה את אזני העובר. אבל כשמקנה את אזני הבהמות מותר. ולפי' הקונטרס לא יתכן לפרש כן שפירש שרב מרי היה יודע להקנות קנין גמור ליטול מעות מן העובד כוכבים שעובד כוכבים לא קונה אלא בכסף וסברי מילתא בעלמא הוא דעבד ואינו נוטל דמים. תוס'.